HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

מסורת הש"ס

(א) יבמות לו:, (ב) כתובות סט: תענית כח. [תוספ' כתובות פ"ו], (ג) [דף קכח.], (ד) [דף קכו:], (ה) [שיין למשנה לעיל קכו:],

הגהות הב"ח

(א) גמ' אי מדמר בר רב אשי: (ב) שם ורש לקיש אמר לעולם לא קנה: (ג) רשב"ם ד"ה תנתן וכו' דקנא וירשוה. נ"ב כך הגיה מהרש"ל וכתב פסוק הוא ביפעיה וירשוה קנא וקיפוד בסי' נ"ד: (ד) ד"ה אפילו אדם אחד ושתי שדות שדה א' ושני בני אדם דכי היכי: (ה) ד"ה ואתקפת לן חדא אחד: (ו) תוס' ד"ה אי לאפוקי וכו' מודה לרבא דהוי שלישי בראשון כשר וכדפי' בקונטרס דלא ממעטו וכו' אבל ר' אבא דשלח לרב יוסף בר ממא לא איתותבו:

מוסף רש"י

כי אתי רבין כו' ר' יוחנן אומר קנה. אפילו אפי' דירושה, דמגלגלכי לשון מתנה בהאי שעל זוקה לאד מיניהו, טולהו נמי מתנה ניתנו (יבמות לז:). וריש לקיש אמר לעולם לא קנה. הוא דירושה, דאמרינן לאפי' הוא מתנה ואפי' ירושה, עד שיאמר פלוני ופלוני כו'. דמיקו לשון מתנה אחרוייהו (שם). האומר תנו שקל לבני בשבת. מי שמת והניח ממונו ביד אים נאמן ואמר תנו שקל, אלי אלנו, לבניי להוצאה בשבת (תענית כא.). וראויין ליתן סלע. שאינן מוזנין בפחות (כתובות סט:) שיש לו בניס הרבה ואין מספקין לזנם בפחות מסלע (תענית כא.). נותנים להם סלע. דאי הוה ידע שיתיקרו המזונות ויצטרכו לסלע לא אמר (כתובות סט:) דאי הוה בדעתיה דלא לאיתן להו אלא שקל היה מצוה אל תתנו להן אלא שקל, ואפי' דקאמר תנו להן שקל ולא אמר תנו סלע, משום דבעי לזרוזיהו כדאמרן בכתובות (ע.). כדי לזרזן במשא ומתן כדי שיטרחו וילמדו דרך אדם וירוחו (תענית כא.). ואם אמר אל תתנו להן אלא שקל. הכי מיהה בידם ולא עשאן יורשין אלא בענין זה (כתובות סט:). ואם אמר אם מתו. אלא בנים (שם).

מוסף תוספות

א. דאיכא למימר דכי אתא ר' אבא למעוטי לאו למעוטי שלישי בראשון אלא למעוטי שני בשני הוא דאתא, וכל היכא דיכלת לאוקמי מיעוטא במילתא דלית בה פלוגתא לית לך לאוקמא במילתא דלהוי בה פלוגתא. יד רמה. ב. ולפי פי' זה כשאמרו לעיל דלית הלכתא כמר בר רב אשי מאי דקים להו שפיר פסקו הלכה ולאו משום דבעו למיפסק שתהא הלכה כרבא וכו' מר זוטרא בא ופי' שאפי' כרבא אין הלכה. מיטב"מ.

רבינו גרשום

אימור רבא דאמר לעיל אף בראשון כשר מוסיף הוי דלא אתי כלום לגרועי ממילתא דרבה בריה דרב יוסף אלא מוסיף הוי על מלתי' ואתי הלכ' לאפוקי ממאן אי מדשמואל כו'. דפליגי לעיל גבי עדות

סומא: אלא לאפוקי מדר' יוחנן. דאמר לעיל על תינוק דאינו נאמן כרבנן דלית הלכתא כוותי' אלא כר' יהודה דהאב מהימן להכיר לאחרים. ולאפוקי נמי מאתקפתא דמר בר רב אשי דלית הלכת' כוותי' אלא מלוה ישבע וגובה מחצה וכדמתרצי' אליבא דר' עקיבא: **פיסקא** המחלק נכסיו על פיו. היינו שכיב מרע דלא צריך לא קנין ולא כתיבה כי אם באמירה בעלמא כו': זו

עין משפט נר מצוה

פה א ב מיי' פ"ו מהל' נחלות הלכה ו סמג עשין לו טוש"ע מ"מ סי' רפ"ז סעיף ז ועיין סס במ"מ ובהג"ה:

פו ג ד מיי' פי"ל מהל' זכיה ומתנה הל' כג ופי"ב הלכה ו סמג עשין פב טור שו"ע חו"מ סי' רנג סעיף יז וסי' רמח סעיף ב:

רבינו גרשום (המשך)

היא מתנה בתחלה. דקאמר תחלה תנתן ואחר כך יירשה: אמר ר' יוחנן. דוקא דמסייע מתנה בין בסוף בין בתחלה בין באמצע. בשדה אחת שנתנה לאדם אחד אע"ג דקאמר יירשה קנה. אבל אם אמר לאדם אחד תהי' לך שדה זו במתנה ושדה אחרת בירושה או שדה אחת ושני בני אדם דאמר תהא חציה לאדם זה במתנה ולזה חציה בירושה אמרי' דלא קנה לא האי ולא האי משום דחדא הוא מודעא לחבירתה ומדהא דירושה לא קנה האי נמי דמתנה לא קנה: ור' אלעזר אומר אפי' באדם אחד ושתי שדות ושדה אחת ושני בני אדם קנה דלא הוה מודעא לחבירתה ומדהאי דמתנה קנה האי נמי דבירושה קנה. אבל אם אמר בשתי שדות ושני בני אדם לזה אחדא בירושה ולזה אחיך במתנה לא קנה דהוי מודעא חדא לחבירתה דכי האי דירושה לא קנה דאין ירושה אלא לאחר מיתה האי נמי דמתנה לא קנה: כי אתי רבין אמר. יירש פלוני שדה פלונית ותנתן שדה פלונית אחרת לפלוני דהיינו שתי שדות ושני בני אדם ר' אלעזר אומר לא קנה: אנחתת לן חדא ואתקפת לן חדא. כלומר חדא מהני לישני אתי בניחותא ואיתך בלשון קושיא: בשלמא דר' אלעזר אדר' אלעזר לא קשיא. הא דלעיל דאמר קנה איכא לאוקמי דבאדם אחד ושתי שדות הואיל דאדם אחד לא הוי חדא מודעא לחבירתה וכי היכי דקני מתנה קני נמי ירושה. והא דכי אתא רבין אמר ר' אלעזר לא קנה היינו בשני בני אדם ושתי שדות דחד הויא מודעא לחבריה: אלא דר' יוחנן אדר' יוחנן קשיא. דלעיל אמר באדם אחד ושתי שדות לא קנה וכל שכן בשני בני אדם ושתי שדות דלא קנה אמאי אמר רבין דר' יוחנן אמר דקנה: אמוראי נינהו ואליבא דר' יוחנן. דחד אמר דר' יוחנן אמר דוקא שדה אחת ואדם אחד קנה וחד אמר אפי' בשתי שדות ושני בני אדם אמר ר' יוחנן דקנה. וריש לקיש אתי לפלוגי על ר' יוחנן. והכי קאמר הא דאמרת דמשום הכי קנה דאמר מתנה בין באמצע בין בתחלה בין בסוף דוקא בשדה אחת ואדם אחד. וריש לקיש אמר אפי' בשני בני אדם ושתי שדות ולעולם לא קני עד שאמר פלוני ופלוני יירשו שדה פלונית ופלונית במתנה שנתתי להם דמשמע שנתתי להם כבר קודם ירושה וירשוה אע"ג דכתב מתנה באמצע בתר ירושה כיון דאמר נתתי משמע שנתתי להם לשעבר קודם לכן. ובענין דתיהוי מתנה בכולה קודם ירושה. ורבוי שנתתי בתר דאמר יירשו דמשמע השתא דאמר להו מתנה בין קודם ירושה בין לאחר ירושה ובין באמצע. ובפלוגתא דר' יוחנן ור' אלעזר וריש לקיש פליגי הכא דרב המנונא סבירא ליה כר' יוחנן ור' נחמן ס"ל

אי לאפוקי מדרבא מוסיף הוא. ולאפסר דר' אבא נמי מודה לרבא (ו) כדפי' בקונטרס שלישי בראשון כשר דלא ממעטו הלכתא מילתא דרבה[א] ואי לאפוקי מדשמואל ורב ששת ורב פפא הא איתותבו אבל ר' אבא בר חמא לא איתותבו ואע"ג דנקט בעדות קרקע ומשמע אבל בהלואה כשר אף על גב דנסתמא ובברייתא משמע דפסיל ליה לכל עדיות מצינן למימר דהוא הדין בהלואה דפסיל רבי אבא וקרקע סבירא ליה דמכוין בטוב כדשמואל והוי בהלואה ואפ"ה פסיל ליה ור"ת פסק בספר הישר דשליש בראשון פסול וכן פוסק ה"ג אלא שהם אינם פוסלים אלא מדרבנן והוא פוסל מן התורה כדפסיל רב בזה בורר ומפרש הכי לאפוקי מאי לי לאפוקי מדרבא מוסיף הוא על דברי רבי אבא ואי אתא למפסק דדוקא שלישי בשני כשר ולא שלישי בראשון א"כ הוה ליה למימר אין הלכה כרבא ואי לאפוקי ממר בר רב אשי כלומר הא דלא קאמר אין הלכה כרבא אלא הלכתא כרבי אבא משום שרוצה לכלול בהדיא דאין הלכה כמר בר רב אשי הא לית הלכתא כו' ואי משום שמואל ורב ששת ורב פפא אצטריך ליה למימר דהלכה כרבי אבא שעתה ממעטו כולהו ביחד הא איתותבו ולימא אין הלכה כרבא בהדיא אי לאפוקי מר' יוחנן דהשתא לא מצי למימר דאין הלכה כרבא ואצטריך ליה למימר דהלכה כרבי אבא דממעטו לכולהו ומפיק נמי מדרבא דדוקא שלישי בשני כשר ב וקשה לר"י דאי דייקינן ממילתיה דרבי אבא דוקא שלישי בשני א"כ נידוק נמי דדוקא עדות קרקע ובהלואה כשר ובברייתא פוסל הכל:

ודוקא באדם אחד ושדה אחת. לא גרסינן אמר רבי יוחנן אלא הכל ממילתיה דרב דימי ורבין פליג עליה בסמוך ואמורלי מינהו אליבא דרבי יוחנן: והלכתא

אי לאפוקי מדרבא מוסיף הוא. דמר בר רב אשי לית הלכתא כמר בר רב אשי אי לאפוקי מדשמואל ורב ששת ורב פפא הא איתותבו אלא לאפוקי מדרבי יוחנן ומאתקפתא דמר בר רב אשי: המחלק נכסיו על פיו ריבה לאחד ומיעט לאחד כו': היכי דמי מתנה בתחלה היכי דמי באמצע היכי דמי בסוף כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן תנתן שדה פלונית לפלוני ויירשה זו היא מתנה בתחלה יירשה ותנתן לו זו היא מתנה בסוף יירשה ותנתן לו ויירשה זו היא מתנה באמצע ודוקא באדם אחד ושדה אחת אבל באדם אחד ושתי שדות שדה אחת ושני בני אדם לא ר' אלעזר אומר אפי' אדם אחד ושתי שדות שדה אחת ושני בני אדם אבל בשתי שדות ושני בני אדם לא כי אתא רבין אמר תנתן שדה פלונית לפלוני ויירש פלוני שדה פלונית רבי יוחנן אומר קנה רבי אלעזר אומר לא קנה אמר ליה אביי לרבין אנחתת לן חדא ואתקפת לן חדא בשלמא דר' אלעזר אדרבי אלעזר לא קשיא כאן באדם אחד ושתי שדות כאן בשני בני אדם ושתי שדות אלא דר' יוחנן אדרבי יוחנן קשיא אמוראי נינהו ואליבא דרבי יוחנן [ו] וריש לקיש אמר [ז] אלא קנה עד שיאמר פלוני ופלוני יירשו שדה פלונית ופלונית שנתתים להם במתנה ויירשום בפלוגתא אמר רב המנונא לא שנו אלא אדם אחד ושדה אחת אבל אדם אחד ושתי שדות שדה אחת ושני בני אדם לא ורב נחמן אמר אפילו אדם אחד ושתי שדות שדה אחת ושני בני אדם אבל שתי שדות ושני בני אדם לא [ח] ורב ששת אמר אפי' שתי שדות ושני בני אדם אמר רב ששת מנא אמינא לה דתניא [ט] האומר תנו שקל לבני בשבת וראוין ליתן סלע נותן להן סלע ואם אמר אל תתנו להן אלא שקל אין נותנין להן אלא שקל [י] ואם אמר אם מתו יירשו

אמר יירש פלוני כו'. היינו שתי שדות ושני בני אדם. ומילתא בחנפי נפשה היא ולא איתמר אמתני' ומיהו הכי נמי הוה מפרש למתני': **לא קנה.** ההוא דירושה: **אנחתת לן חדא.** אחד מדבריך נוחה לנו ללא קשיא לן מידי בגוה: **ואתקפת** (י) **חדא.** אחד מדבריך קשה לנו: **כאן באדם אחד ושתי שדות.** ההיא דלעיל וההיא סיומא דמלתא דרבי אלעזר דאמרן לעיל אבל שתי שדות ושני בני אדם לא גמרא קאמר לה ולא רבי אלעזר דא"כ אמאי הוצרך לומר דר' אלעזר אדר' אלעזר לא קשיא הא בהדיא קאמר לעיל דבשתי שדות ושני בני אדם לא קנה: **אמוראי נינהו.** אלא ורב דימי: **וריש לקיש אמר בעולם לא קנה.** בשתי שדות ושני בני אדם ההוא דלשון ירושה ואפי' כי אמר לשייהן ביחד תנתן שדה פלונית לראובן ושדה פלונית לשמעון ויירשום דכיון דגופין מוחלקין נינהו וכל אחד הוי מעשה בפני עצמו ולא שייך זה בזה כלל הלכך שתי לשונות של לשון מתנה וירושה כנגד שני מעשים הן לאחד לשון מתנה ולאחד לשון ירושה על ראשון ועל אחרון אחרון הלכך לא קנו עד שיאמר ירושה בתחלה וירושה בסוף ומתנה באמצע דהשתא יליף לשון מתנה מלשון ירושה דכי היכי דלשון ירושה נאמר לשייהם גם המתנה שבאמצע נאמרה בעל כרחך לשייהן דלמאן תרמייה והלכך צריך לומר כן לראובן ושמעון יירשו שדה פלונית ופלונית שנתתי להם במתנה ויירשום בעל כרחך יירשו קמא עולה על לראובן ובתרא על שמעון הלכך לשייהן נמי לשון מתנה קאמר דאיכא תרתי זימני לשון מתנה דכתב שנתתי להם למיעבד אלשון ירושה ואיכא תרי זימני לשון ירושה. אבל אם אמר פלוני ופלוני יירשו שדה פלונית ופלונית ותנתן להם שדה פלונית ופלונית ויירשום הוה אמינא דהאי ותנתן ויירשום אשמעון קאי ולא קנה לראובן דכיון דשני מעשים הן יש לחלק להם גם הלשונות וכן אם אמר פלוני ופלוני יירשו שדה פלונית ופלונית שנתתי להם במתנה ולא אמר ויירשום לבסוף אכתי הוה אמינא לראשון לשון ירושה ולשני לשון מתנה דשתי לשונות כנגד שתי מתנות: **בפלוגתא.** דרב המנונא כרב דימי אמר רבי יוחנן ורב נחמן כר"א ורב ששת כרבין אליבא דרבי יוחנן: **האומר תנו שקל לו.** כגון שכיב מרע אי נמי בריא וכגון שהלך למדינת הים ולזה ליתן להם כשיעור הזה עד שיכלה הממון כולו: שקל שבגמרא היינו חצי סלע שהוא שני דינרין: **נותנין להם סלע.** דלא אמר שקל אלא כדי לזון בגמלוס שלא יתנו יותר מכדי ארכן: **אל תתנו.** היינו קפידא אין נותנין להם אלא שקל. בשיהלי מצילת האשה במס' כתובות [דף ע.] מוקמינן לה כר"מ דאמר מצוה לקיים דברי המת ומיהו אמרי' התם אמר רב חסדא אמר מר עוקבא הלכתא בין שאמר תנו בין שאמר אל תתנו נותנין להן כל ארכן ומקשינן והא קי"ל [גיטין טו.] כר"מ דאמר מצוה לקיים דברי המת ומשנינן הני מילי אחרייתא אבל בהא מינה ניחא ליה ומאי דאמר לזרוזיהו הוא דעבד: יירשו

כר' אלעזר ורב ששת סבירא ליה כריש לקיש: שכיב מרע האומר תנו שקל לבני למזונות לשבת. לשבוע הואיל וראוין לתת להם סלע על שטיפולן מרובה נותנין להם סלע והא דקאמר תנו להם שקל לא אמר אלא בשביל לצמצם להם ממון שלא יפסידוהו. אבל אם (אמר) אין דיי להם בזה תנו להם יותר. ואם אמר אל תתנו להם כל עיקר אלא שקל. או שאמר תנו להם שקל ואם מתו בני